

УДК 811.124'06'373.7

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-4-18>**Марта ПЕТРИШИН,***orcid.org/0000-0003-4060-7440*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри загального та германського мовознавства

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна) *marta.petryschyn@gmail.com***КОНЦЕПТ НЕГАТИВНІ ЕМОЦІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЛАТИНСЬКИХ ПАРЕМІЙ**

Стаття присвячена проблемі інтерпретації концепту «негативні емоції» в мовній картині світу давніх римлян. Мета роботи полягає у встановленні семантичних особливостей афористичних одиниць, які вербалізують негативні емоції в латинській мові. Актуальність дослідження зумовлена потребою поглибленого вивчення паремійних одиниць на позначення негативних емоцій у мові як важливих елементів картини світу давніх римлян. Матеріалом дослідження слугували прислів'я і приказки, що імпліцитно або експліцитно репрезентують негативний емоційний стан людини. Загальний обсяг вибірки становить близько 210 паремій.

Аналіз паремійної спадщини дозволив виокремити ключові семантичні ознаки і культурні конотації субконцептів «гнів», «страх», «зздрість» у латинській мові. У результаті проведеного аналізу встановлено, що зазначені вище субконцепти мають деструктивний вплив на особистість і характеризуються змінами фізіологічних реакцій організму. Так, субконцепт «гнів» у римській етносвідомості є синонімом жорстокості і підступності, джерелом помсти і ненависті, причиною сварок і лихослів'я, перешкодою на шляху до правди. Виявлено несумісність емоції гніву з адекватною когнітивною діяльністю людини, її зв'язок із перцептивними відчуттями.

Субконцепт «страх» викликає асоціацію зі слабкістю, обережністю, схильністю до перебільшення, є перешкодою на шляху до успіху. Зздрість – це недоброзичливе ставлення до здобутків і перемог інших людей. Латинські паремії репрезентують зв'язок субконцептів «гнів» і «страх» із концептом «соціальний статус». Позитивну конотацію в мовній картині світу римлян має лише субконцепт «гнів», оскільки він є джерелом сили і відваги, засобом відновлення міжособистісних стосунків.

Вивчення семантики латинських паремій на позначення негативних емоцій сприяє виявленню їх універсальних та етноспецифічних особливостей, дозволяє краще пізнати емоційну картину світу античного народу, виявити особливості менталітету давніх римлян.

Ключові слова: концепт, негативні емоції, паремія, латинська мова.

Marta PETRYSHYN,*orcid.org/0000-0003-4060-7440*

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of General and Germanic Linguistics

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) *marta.petryschyn@gmail.com***THE CONCEPT NEGATIVE EMOTIONS THROUGH THE PRISM OF LATIN PAROEMIAS**

The article is devoted to the problem of the concept negative emotions interpretation in the linguistic picture of the world of ancient Romans. The aim of the work is to establish the semantic features of aphoristic units that verbalize negative emotions in Latin. The relevance of the study is due to the need for in-depth study of paroemiac units denoting negative emotions in the language as important elements of the picture of the world of ancient Romans. The research was based on the paroemias and sayings that implicitly or explicitly represent person's negative emotional state. The total sample size is about 210 paroemias.

The analysis of the paroemiac heritage allowed us to single out the key semantic features and cultural connotations of the subconcepts anger, fear, envy in Latin. As a result of the analysis it has been established that the subconcepts anger, fear, envy have a destructive effect on the personality and are characterized by changes in the physiological reactions of the body. The subconcept anger in the Roman ethnic consciousness is synonymous with cruelty and insidiousness, a source of revenge and hatred, a cause of quarrels and slander, an obstacle to the truth. The incompatibility of the emotion of anger with the adequate cognitive activity of a person and the connection between the emotion of anger and perceptual sensations have been revealed.

The subconcept fear is associated with weakness, caution, a tendency to exaggerate, is an obstacle to success. Jealousy is an unfriendly attitude towards other people's achievements and victories. Latin paroemias represent the relationship between the subconcepts anger and fear and the concept social status. Only the subconcept anger has a

positive connotation in the linguistic picture of the Roman world, as it is a source of strength and courage, a means of rebuilding relationships.

The study of the semantics of Latin paroemias denoting negative emotions helps to identify their universal and ethnospecific features, allows better understanding the emotional picture of the world of ancient people and identifying features of the mentality of ancient Romans.

Key words: concept, negative emotions, paroemia, Latin.

Постановка проблеми. Антропоцентризм у лінгвістиці XXI століття зумовив необхідність дослідження вічних для людського буття тем не лише в сучасних, але й в архаїчних картинах світу.

Емоції пронизують усі сторони буття людини, є виявом її життєдіяльності та існування протягом усього життя, допомагають сформуванню ставлення до довкілля, визначити цінність певних подій або явищ. Одним із невід'ємних сегментів загальнокультурних домінант античності є концепт *негативні емоції*. Попри його універсальність, кожна цивілізація має свою унікальну концепцію цього поняття, оскільки бачить світ крізь призму власної мови.

Аналіз останніх досліджень. Сфера емоцій постійно перебуває в полі наукових студій дослідників. У фундаментальних працях К. Ізарда (Изард, 1980), Є. Ільїна (Ильин, 2001), О. Леонтьєва (Леонтьев, 1984) ґрунтовно опрацьовано і розроблено класифікацію базових емоцій. Проте цей феномен викликав зацікавлення не лише психологів, психіатрів, фізіологів, філософів, а й сучасних лінгвістів, оскільки мова є одним із засобів пізнання емоцій.

Вербальні засоби репрезентації емоцій, дослідження емоційних концептів з позицій лінгвокультурології та лінгвокогнітології неодноразово були об'єктом наукових розвідок вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Привертає увагу монографічне дослідження О. Трофімової, присвячене вивченню фразеологічної репрезентації негативних емоційних станів на матеріалі англійської та української мов. Ґрунтовний аналіз семантичних і структурних особливостей фразеологізмів на позначення негативних емоцій дозволив дослідниці виявити спільні й відмінні риси емоційної картини світу двох мовних спільнот (Трофімова, 2014).

А. Вежбицька розглядала вербалізацію емоцій гніву, страху, смутку на матеріалі англійської, німецької, польської та російської мов (Вежбицька, 2001). У розвідці Н. Романової висвітлено семантичну структуру базових емоцій на матеріалі німецьких паремій (Романова, 2009). Предметом наукових студій В. Сліпецької слугують способи вербалізації емоційних концептів «*гнів*», «*ненависть*», «*страх*» в українській, російській, англійській та німецькій лінгвокультурах (Сліпецька, 2012).

Попри низку досліджень, присвячених вивченню негативних емоцій на матеріалі паремій і фразеологізмів, аналіз семантики латинських прислів'їв і приказок, що репрезентують концепт «*негативні емоції*», залишався поза увагою лінгвістів, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті полягає у встановленні семантичних особливостей афористичних одиниць, що вербалізують негативні емоції в латинській мові.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: узагальнити теоретичні засади дослідження концепту «*негативні емоції*» в сучасних лінгвістичних студіях; шляхом вибірки із лексикографічних джерел сформувати корпус паремійних одиниць на позначення негативних емоцій; виокремити і проаналізувати універсальні та етноспецифічні семантичні ознаки негативних емоційних станів у латинській мові.

Для реалізації поставлених завдань у роботі використано низку методів лінгвістичного аналізу. Так, описовий метод обрано для інтерпретації мовних фактів і явищ. Семантичний аналіз застосовано для виявлення змістової характеристики паремій на позначення негативних емоцій. Метод лінгвокультурологічного аналізу дозволяє простежити специфіку емоційної картини світу давніх римлян. Елементи кількісного аналізу використано для виявлення продуктивності тих чи тих негативних емоцій у латинській мові та валідності отриманих результатів.

Джерельною базою розвідки слугували паремії, зафіксовані словниками крилатих латинських висловів, збірками прислів'їв і приказок, які імпліцитно або експліцитно репрезентують негативний емоційний стан античної людини (Осипов, 2009; Цимбалюк, 1976; Hartung, 1872). У результаті опрацювання лексикографічних джерел виявлено 210 паремій, що вербалізують концепт «*негативні емоції*» в латинській мові.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій парадигмі не існує універсальної дефініції поняття «емоція». На думку К. Ізарда, емоції – це щось таке, що переживається як почуття (feeling), яке мотивує, організовує і скеровує сприйняття, мислення і дії (Изард, 1980: 32). Н. Немов розглядає емоції як особливий клас суб'єктивних психологічних станів, які відображають у формі без-

посереднього переживання відчуття приємного або неприємного, ставлення людини до світу та людей, процес і результати її практичної діяльності (Немов, 2003: 436). М. Красавський трактує концептосферу негативних емоцій як впорядковану та ієрархічно організовану сукупність емоційних одиниць, що знаходяться у складних структурно-сміслових і функційних відношеннях (Красавський, 2008). Емоційні концепти – це абстрактні одиниці, які репрезентують універсальні та етноспецифічні уявлення про емоційні переживання представників різних культур і мовних спільнот.

Результати аналізу паремійної спадщини римлян свідчать, що в емоційній картині світу античного народу превалюють негативні емоції. Це підтверджує думку В. Шаховського про те, що в усіх мовах емотивів із негативною оцінною семантикою у кількісному відношенні більше, ніж емотивів із позитивною оцінкою, оскільки позитивні емоції виражаються усіма народами більш одноманітно і дифузно, ніж негативні, які завжди конкретні, чіткі і різноманітні (Шаховський, 2008: 19).

До концептосфери базових негативних емоцій у латинській мові належать гнів, страх, заздрість, тривога, ненависть, сум, які мають значний вплив на людське життя і відображені у свідомості всіх представників конкретного етносу. Серед засобів номінації негативних емоційних станів у латинських пареміях домінує емоція гніву. У результаті аналізу лексикографічних джерел виявлено 145 паремійних одиниць, які репрезентують емоційний субконцепт «гнів» у римській лінгвокультурі. Гнів, на думку Т. Кириленка, є емоційним станом, який протікає у формі афекту і спричинюється раптовим виникненням значної перешкоди на шляху задоволення надзвичайно важливої для суб'єкта потреби, він має стічний характер (Кириленко, 2007: 126). Засобами репрезентації субконцепту «гнів» у латинських афоризмах є лексеми *ira*, *iracundia*, *iratus*, *irascor*, *odium*, а також метафоричні номінації.

Домінантою згаданого субконцепту слугує субстантив *ira*. Розглянемо особливості репрезентації гніву в архаїчній картині світу. Гнів, на думку римлян, є виявом короткочасного божевілля: *Ira furor brevis est*. Також божевілля вважали джерелом виникнення негативної емоції: *Immoderata ira fructus est insaniae*. Гнів у свідомості римлян несумісний зі співчуттям: *Ira non habet misericordiam*. Гнівна поведінка в римській лінгвокультурі – це характерна ознака тваринного світу: *Candida pax homines, trux decet ira feras*. У латинських пареміях

виявлено зв'язок негативного емоційного стану зі зміною фізіологічних реакцій організму: *Homo extra corpus est suum cum irascitur*. Гнів вважали причиною усіх вад і пороків: *Ira est ianua vitiorum*.

Негативна емоція викликала в античної людини асоціацію із жорстокістю і немилосердям: *Ira non habet misericordiam, et ideo: qui per iram loquitur, perpetrat malum*. У полоні гніву людина часто схилялася до помсти: *Nullus enim affectus vindicandi cupidior est quam ira*. Гнів у римській лінгвокультурі – це джерело ненависті, лише згода й одностайність плекають любов: *Ira odium generat, concordia nutrit amorem*. У латинських пареміях зустрічаємо негативне ставлення до вияву гніву без причини: *Non irascatur aliquis, nisi causa sciatur; Iratum sine re decet anxia puncta manere*. Також давні римляни помітили, що вияв і тривалість емоції гніву залежать від характеру і вдачі людини. Так, у доброї людини лють і гнів минають швидко: *Bonum ad virum cito moritur iracundia*.

Гнів – це перешкода на шляху до правди. Згадана емоція затьмарює розум, не дозволяє пізнати істину: *Impedit ira animum, ne possit cernere verum*. Субконцепт «гнів» у свідомості античних людей викликав асоціацію зі сварками, чварами, лихослів'ям: *Sicut carbones ad prunas, et ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitatur rixas; Homo enim iracundus incedit litem; Qui provocat iras, producit discordias; Ingentis partuit ira minas; Multi sunt, ira quando sua corda gravantur, quod mox conantur ut pessima queque loquantur*. Лише мовчання, на думку римлян, може приборкати гнів і лють: *Silentium est domitor iracundiae*.

У латинських пареміях виявлено несумісність емоції гніву з адекватною когнітивною діяльністю людини. Розгніваній людині важко чітко і логічно сприймати навколишній світ, оскільки негативна емоція блокує раціональне мислення. Гнів – це поганий порадник у будь-якій ситуації або справі. Лише поміркованість і розсудливість сприяють успішному вирішенню справи. Підтвердженням цієї тези слугують такі паремії: *Consilio melius vinces, quam iracundia; Cupido atque ira consultores pessimi; Irascere ob rem noli; Iracundia est inimica consilio*. Крім того, гнів, на думку римлян, відбирає розум, не дозволяє людині залишатися собою: *De sapientem viro facit ira virum cito stultum; Furor iraque mentem praecipitat*.

У полоні гніву людина часто втрачає контроль над собою, дає волю рукам і язика, порушує закон, здатна до неадекватних вчинків, не може розсудливо оцінити ситуацію. У зв'язку з цим актуальними є вислови: *Ira monstart conferre manus; Lex videt iratum, iratus legem non videt*. Крім того, гнів

повинен бути «червоним світлом» на шляху того, хто намагається карати: *Nihil minus quam irasci punientem decet*. Особливо небезпечним і сильним вважали гнів чесною людини, а також чвари між кровними родичами: *Gravissima est probi hominis iracundia; Fratrum inter se irae sunt acerbissimae*. Античне прислів'я не рекомендує розгніваній людині брати до рук зброю, адже наслідки можуть бути непередбачувані: *Eripere telum, non dare irato decet*. У латинських пареміях знаходимо тезу про те, що гнів має руйнівний вплив не лише на організм людини, а й на довкілля: *Ira, quae tegitur, nocet; Ira parat cedes, turres evertit et edes; Ira domus plenas vacuat reddens et egenas*.

Великої ролі римляни надавали вербальній комунікації. Конструктивним шляхом для подолання і приборкання гніву вони вважали спокійну розмову: *Sermo mollis frangit iram*. Крім того, латинські прислів'я рекомендують опанувати гнів у зародку, докладати максимальних зусиль для подолання нападу негативної емоції: *Optimum est primum irritamentum irae protinus spernere ipsisque repugnare seminibus et dare operam, ne indacamus in iram*.

У результаті аналізу виявлено зв'язок субконцепту «гнів» і соціального статусу особи. Дуже небезпечними і трагічними в римському суспільстві були наслідки гніву тих людей, які належали до вищого класу і мали владу: *Gravis ira regum est semper; Principum ira nuntius mortis; Potenti irasci sibi periculum est quaerere*. У латинських афоризмах також знаходимо заклик до стриманої поведінки та доброзичливого спілкування в громадських місцях. У термах римлянам рекомендували залишити гнів і ненависть: *Balneum ingressus depone odium*.

В архаїчній картині світу субконцепт «гнів» тісно пов'язаний із темпоральним концептом. Лише час і зволікання, на думку римлян, лікують рани, послаблюють і заспокоюють гнів: *Maximum remedium irae mora est; Rei nulli prodest mora, nisi iracundia; Maximum remedium irae dilatio est; Ut fragilis glacies, interit ira mora*. Семантику перемоги над гнівом зафіксовано в паремії: *Iracundiam qui vincit superat hostem maximum*.

В окремих висловах спостерігаємо актуалізацію позитивних конотацій аналізованого субконцепту. Негативна енергія гніву має не лише деструктивну природу, а й може пробуджувати застарілі почуття, відновлювати міжособистісні стосунки, долати емоційну кризу: *Amantium irae amoris renovatio*. Гнів, на думку римлян, тісно пов'язаний із почуттям любові. Античне прислів'я утворює думку про те, що кохану людину необ-

хідно примусити гніватися, якщо хочеш, щоб вона тебе любила: *Cogas amentem irasci, amare si velis*. Гнів для античних людей був джерелом сили і відваги: *Quemlibet ignavum facit indignatio fortem; Magnos detinet ira metus*.

Розглянемо лінгвокультурні особливості субконцепту «страх». Страх – це реакція людини на небезпеку, емоція, що несе загрозу біологічному або соціальному існуванню індивіда. Людина, яка перебуває в полоні страху, не відчуває радості і барв навколишнього світу, відчуває себе ізольованою від суспільства. Страх негативно впливає на різні сфери буття людини, її адаптацію в суспільстві, знижує якість життя. У результаті аналізу паремійної спадщини виявлено 45 паремій, які репрезентують уявлення давніх римлян про страх. Засобами вербалізації субконцепту «страх» у латинській мові слугують лексеми *horror, metus, terror, timor, horere, timere*, метафоричні номінації.

Страх у римській лінгвокультурі є ознакою слабкості, адже людина в хвилину небезпеки не може взяти себе в руки, керувати своїми емоціями: *Degeneres animos timor arguit*. Підґрунтям виникнення негативної емоції вважали незнання і невідомість: *Timendi causa est nescire*. Страх негативно впливає на життя людини. Згадана емоція є поганим порадиником у важливих справах: *Metus est malus magister; Infidelis recti magister est metus*. Релевантною ознакою аналізованого субконцепту є зміна фізіологічних реакцій організму. Свідченням цього слугують метафоричні вислови: *Comae steterunt; Animus in pedes decidit*.

Крім того, римляни слушно зазначали, що страх може викликати в людини тимчасове безсоння: *Metus quum venit, rarum habet somnus locum*. Відомо, що страх має великі очі. Людина в полоні страху схильна перебільшувати реальну загрозу: *Metus omnia auget in maius*. Лише чесні люди в архаїчній свідомості є вільними від страху: *Neminem metuit innocens; Bonorum vita vacua est metu; Cum recte vivis, ne cures verba malorum*. Субконцепт «страх» викликав у давнього народу асоціацію із обережністю, був сигналом, який допомагав уникнути несприятливих або загрозливих обставин. На думку римлян, людина, яка боїться будь-якого підступу, ніколи не стане жертвою жодного з них: *Tranquillas etiam naufragus horret aquas; Qui timet insidias omnes, nullas incidit; Cautus enim metuit foveam lupus*. Той, хто колись відчув страх, боїться навіть потенційної небезпеки: *Pericula timidus etiam quae non sunt videt*. Нерозумним вважали боятися того, чого людина не може уникнути: *Stultum est timere quod vitare non possis*.

У результаті аналізу виявлено прислів'я, які закликають не боятися небезпек, адже насправді вони можуть бути не такими страшними: *Diabolus non est tam ater ac pingitur*. Негативна емоція не давала змоги античній людині адекватно оцінювати свої сили. У зв'язку з цим страх у римській лінгвокультурі – це перешкода на шляху до успіху. Щоб досягти вершин, людина повинна побороти страх у власних думках: *Qui pavet ex culmis, stipulis non incubat*.

У латинських пареміях виявлено зв'язок емоції страху і соціального статусу. На думку римлян, людина-боягуз ніколи не зможе здобути високого суспільного становища: *Nemo timendo ad summum pervenit locum*. Римляни також помітили несумісність аналізованого субконцепту і з почуттям любові: *Amor misceri cum timore non potest*. Негативна емоція не загрожувала лише бідним або невинуватим людям: *Cantabit vacuus coram latrone viator; Neminem metuit innocens*.

Страх у римській лінгвокультурі тісно пов'язаний із екзистенціальним концептом «смерть». З давніх часів страх смерті вважався однією з найстрашніших фобій. Для античної людини, яка постійно перебувала в стані страху, смерть була найкращим порядком: *Ubi omnis vita metus, mors est optimum*. Лише той, хто знехтує смертю, може перемогти страх: *Mortem ubi contemnas, omnes viceris metus*. Страх у римській етносвідомості – це емоція, здатна миттєво охопити натовп: *Cum feriunt unum, non unum fulmina terrent*. Субконцепт «страх» у римській лінгвокультурі вважався засобом маніпуляції людьми: *Oderint, dum metueant; Ut poena ad paucos, metus ad omnes, perveniat*. Виявлено паремії, які репрезентують безпідставність виникнення страху: *Umbram suam timere*.

Субконцепт «зздрість» (18 паремій) має виразну пейоративну оцінку. Зздрість – це соціально-психологічна риса особистості, яка виявляється у недобррозичливому ставленні до успіху і слави інших людей: *Invidia gloriae comes*. Зздрість – згубне відчуття, яке засліплює людину, робить її агресивною, штовхає на необдумані вчинки: *Invidia caeca est*. Субконцепт *зздрість* належить до однієї з найгірших негативних емоцій, є причиною лихослів'я, рушійною силою ганебних вчинків: *Invidia loquitur id quod obest, non quid susest*. Згадана емоція має деструктивний характер, що приносить шкоду тому, хто зздрить:

Invidia plus officit subiecto quam obiecto; Invidus invidia consumitur intus est. Особливо небезпечною вважали римляни зздрість до здобутків і перемог друзів, оскільки зздрісник не може змиритися з думкою, що поруч є близькі люди, яким щось краще вдається: *Mage cavenda est amicorum invidia, quam invidia hostium*. Лише щаслива або хоробра людина, на думку римлян, може подолати зздрість: *Invidiam ferre aut fortis aut felix potest*.

Висновки. Серед засобів вербальної концептуалізації емоцій найбільш репрезентативними є паремії на позначення негативної емоційно-чуттєвої сфери людини, що дає змогу виявити конотативні значення аналізованого концепту, проникнути в глибини національної ментальності. Аналіз паремійної спадщини дозволив виокремити ключові семантичні ознаки і культурні конотації субконцептів «гнів», «страх», «зздрість» у латинській мові. Розглянуті субконцепти мають деструктивний вплив на особистість і характеризуються змінами фізіологічних реакцій організму.

Субконцепт «гнів» у римській етносвідомості є синонімом жорстокості і підступності, джерелом помсти і ненависті, причиною сварок і лихослів'я, перешкодою на шляху до правди. Виявлено несумісність емоції гніву з адекватною когнітивною діяльністю людини, зв'язок між емоцією гніву і перцептивними відчуттями. Субконцепт «страх» викликає асоціацію зі слабкістю, обережністю, схильністю до перебільшення, є перешкодою на шляху до успіху. Зздрість – це недобррозичливе ставлення до здобутків і перемог інших людей. Латинські паремії репрезентують тісний зв'язок субконцептів «гнів» і «страх» із концептом «соціальний статус». Позитивну конотацію у картині світу римлян має лише субконцепт «гнів», оскільки він може бути джерелом сили і відваги, засобом відновлення міжособистісних стосунків.

Вивчення семантики латинських паремій на позначення негативних емоцій сприяє виявленню їх універсальних та етноспецифічних особливостей, дозволяє краще пізнати емоційну картину світу античного народу, виявити особливості менталітету давніх римлян. Перспективним напрямом для подальших студій є дослідження репрезентації концепту «позитивні емоції» в римській лінгвокультурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вежицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики : монография / пер. с англ. А. Д. Шмелева. Москва : Языки славянской культуры, 2001. 272 с.
2. Изард К. Э. Эмоции человека : монография / пер. с англ. Л. Я. Гозмана, М. С. Егоровой. Москва : Издательство МГУ, 1980. 439 с.

3. Ильин Е. П. Эмоции и чувства : монография. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 752 с.
4. Кириленко Т. С. Психология: эмоційна сфера особистості : навч. посіб. Київ : Либідь, 2007. 256 с.
5. Корнеев А. 3000 латинских крылатых выражений. Донецк : ООО ПКФ «БАО», 2011. 304 с.
6. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах : монография. Москва : Гнозис, 2008. 374 с.
7. Леонтьев А. Н. Психология эмоций. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1984. 288 с.
8. Немов Р. С. Психология : учеб. Для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. Москва : ВЛАДОС, 2003. Кн. 1: Общие основы психологии. 688 с.
9. Осипов П. І. Латинська фразеологія : Словник-довідник. Київ : Академвидав, 2009. 344 с.
10. Романова Н. В. Семантичний та енергетичний аспекти емоцій (на німецькомовному паремістичному матеріалі). *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2009. Вип. 48. С. 140–145.
11. Сліпечка В. Д. Вербалізація негативних емоцій у пареміях (на матеріалі української, російської, англійської та німецької лінгвокультур). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2012. Вип. 30. С. 225–227.
12. Трофімова О. В. Фразеологія негативних емоцій в англійській та українській мовах : монографія. Донецьк : ДонНУб, 2014. 248 с.
13. Цимбалюк Ю. В., Краковецька Г. О. Крилаті латинські вислови. Київ : Вища школа, 1976. 192 с.
14. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций : монография. Москва : Гнозис, 2008. 416 с.
15. Hartung C. *Sentetiarum liber*. Berolini : Sumptibus F. Henscheli, 1872. 266 p.

REFERENCES

1. Vezhbitskaya A. *Sopostavlenie kultur cherez posredstvo leksiki i pragmatiki* [Comparison of cultures through vocabulary and pragmatics] : monografiya / per. s angl. A. D. Shmeleva. Moskva : Yazyiki slavyanskoy kulturyi, 2001. 272 p. [in Russian].
2. Izard K. E. *Emotsii cheloveka* [Human Emotions] : monografiya / per. s angl. L. Ya. Gozmana, M. S. Egorovoy. Moskva : Izdatelstvo MGU, 1980. 439 p. [in Russian].
3. Ilin E. P. *Emotsii i chuvstva* [Emotions and Feelings] : monografiya. Sankt-Peterburg : Piter, 2001. 752 p. [in Russian].
4. Kyrylenko T. S. *Psykhohohiia: emotsiina sfera osobystosti* [Psychology: The emotional sphere of personality] : navch. posib. Kyiv : Lybid, 2007. 256 p. [in Ukrainian].
5. Korneyev A. *3000 latinskikh krylatykh vyrazheniy* [3000 Latin winged expressions]. Donetsk : ООО ПКФ “БАО”, 2011. 304 p. [in Latin and in Russian].
6. Krasavskiy N. A. *Emotsionalnyye kontsepty v nemetskoj i russkoj lingvokulturakh* [Emotional concepts in German and Russian linguocultures] : monografiya. Moskva : Gnozis, 2008. 374 p. [in Russian].
7. Leontev A. N. *Psihologiya emotsiy* [Psychology of emotions]. Moskva : Izd-vo Mosk. un-ta, 1984. 288 p.
8. Nemov R. S. *Psihologiya* [Psychology] : ucheb. Dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy: V 3 kn. Moskva : VLADOS, 2003. Kn. 1: *Obschie osnovy psihologii* [General principles of psychology]. 688 p. [in Russian].
9. Osypov P. I. *Latynska frazeolohiia* [Latin Phraseology] : Slovnyk-dovidnyk. Kyiv : Akademvydav, 2009. 344 p. [in Latin and in Ukrainian].
10. Romanova N. V. *Semantychnyi ta enerhetychnyi aspekty emotsii (na nimetskomovnomu paremistychnomu materialy)* [Semantic and Energetic Aspects of Emotions (on the basis of German paroemiacal units)]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni nauky*. 2009. Vyp. 48. P. 140–145.
11. Slipetska V. D. *Verbalizatsiia nehatyvnykh emotsii u paremiakh (na materialy ukrainskoi, rosiiskoi, anhliiskoi ta nimetskoi lnhvokultur)* [Vealization of negative emotions in paroemias (Based on the Material of Ukrainian, Russian, English and German Linguocultures)]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”*. Serii: *Filolohichna*. 2012. Vyp. 30. P. 225–227 [in Ukrainian].
12. Trofimova O. V. *Frazeolohiia nehatyvnykh emotsii v anhliiskii ta ukrainskii movakh* [Phraseology of negative emotions in the English and Ukrainian languages] : monohrafiia. Donetsk : DonNUb, 2014. 248 p. [in Ukrainian].
13. Tymbaliuk Yu. V., Krakovetska H. O. *Krylati latynski vyslovy* [Winged Latin expressions]. Kyiv : Vyshcha shkola, 1976. 192 p. [in Latin and in Ukrainian].
14. Shakhovskiy V. I. *Lingvisticheskaya teoriya emotsiy* [Linguistic theory of emotions] : monografiya. Moskva : Gnozis, 2008. 416 p. [in Russian].
15. Hartung C. *Sentetiarum liber*. Berolini : Sumptibus F. Henscheli, 1872. 266 p. [in Latin].